

Системоутворюючим чинником педагогічної майстерності є характер спрямованості, що зумовлює постійний аналіз дій студента як майбутнього вчителя. Саме це якнайкраще відповідає сучасній парадигмі гуманізації професійної підготовки, котра своїми коріннями сягає у давні часи.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Педагогічна майстерність : Підручник / За ред. І.А. Зязюна. – [2-е вид.]. – К. : Вища школа, 2004.
2. Педагогічна майстерність: Підручник / За ред. І.А. Зязюна. – [3-є вид.]. – К. : Богданова А.М., 2008.
3. Барбіна Є.С. Формування педагогічної майстерності в системі безперервної педагогічної освіти : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня док. пед. наук : спец 13.00.04 "Теорія та методика професійної освіти" / Є.С. Барбіна. – К., 1998. – 36 с.
4. Барбіна Е.С. Формирование педагогического мастерства учителя в системе непрерывного педагогического образования / Барбіна Е.С. – К. : Вища школа, 1997. – 153 с.

Барбіна Е.С.

ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ МАСТЕРСТВО В СОВРЕМЕННОЙ ПАРАДИГМЕ ОБРАЗОВАНИЯ

В статье анализируется феномен педагогического мастерства в современной гуманистической парадигме образования, а также исследовательские подходы к указанной проблеме.

Ключевые слова: педагогическое мастерство, профессиональная подготовка, гуманистическая парадигма.

Barbina E.S.

PEDAGOGICAL SKILL IN SYSTEM OF MODERN EDUCATIONAL PARADIGM

In article the phenomena of pedagogic skills in modern humanitarian educational paradigm and also investigative approaches of this problem are analyzed.

Key words: pedagogical skills, professional education, humanitarian paradigm.

УДК 378.174

Дроздова І.П.

ТИПОЛОГІЯ НАВЧАЛЬНИХ ТЕКСТІВ ДЛЯ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОГО МОВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ НЕФІЛОЛОГІЧНОГО ПРОФІЛЮ

У статті запропоновано оптимальну типологію навчальних текстів для ефективної реалізації завдань формування і розвитку професійного мовлення студентів-нефілологів ВНЗ; визначено критерії відбору та аспекти тексту з урахуванням цілей і завдань професійно орієнтованого навчання, виховання і розвитку особистості сучасного фахівця.

Ключові слова: навчальний текст, типологія навчальних текстів, функції навчальних текстів, критерії добору навчальних текстів

Когнітивно-комунікативний підхід до навчання студентів вищих навчальних закладів нефілологічного профілю професійного мовлення передбачає активність суб'єкта, формування якої складає одну з цілей навчання, що виникає в результаті взаємодії пізнання та його об'єкта в рамках проблемної ситуації. Українська мова за професійним спрямуванням як об'єкт вивчення має бути представлена ретельно відібраним, системно організованим матеріалом, центральною ланкою якого є текст. Текстосентричний підхід до мови передбачає добір текстів-зразків, що мають типологічні характеристики певних жанрів мовлення, і подає мову як систему підсистем, що функціонує в різних сферах комунікації.

Лінгвістичний аналіз й інтерпретація текстів різних мовленнєвих жанрів сприяють самостійності мислення, створенню концепції мови як функційної системи, розвитку навичок професійної мовленнєвої діяльності фахівця, а це забезпечує формування комунікативної компетенції.

Ми вважаємо, що, з погляду лінгводидактики, навчальні тексти мають бути зразками літератури профільного характеру – науково-природничі, науково-технічні, науково-гуманітарні, які ми кваліфікуємо як навчально-наукові базові тексти. Наша позиція аргументується тими обставинами, що в перші роки отримання професійної освіти студенти-нефілологи працюють переважно з текстами загальноосвітніх дисциплін.

У низці праць учених різних шкіл і напрямів (М.Жинкін, Т.Дридзе, Л.Златів, Д.Ізаренков, Г.Колшанський, М.Пентилюк, Т.Симоненко, Н.Формановська та ін.) розглянуто текст із метою науково-теоретичного аналізу сприймання, розуміння, критеріїв його добору для навчання. Типологію навчальних текстів (з погляду лінгводидактичного підходу) узагальнено в дослідженні Т.Симоненко, яка упорядкувала їх *за способом викладу, за характером емоційного та навчального впливу, за способом репрезентації, за прийомами результативності навчальної взаємодії* (прийоми побудови навчальних текстів, що спрямовані на досягнення високого ступеня засвоєння Інформації) [3].

Створення оптимальної типології навчальних текстів має як теоретичне, так і прикладне значення з погляду на ефективну реалізацію завдань проблеми формування професійного мовлення студентів нефілологічних факультетів ВНЗ. Упорядкування типології навчальних текстів дає змогу комплексно та системно підійти до питання розробки прийомів аналізу навчальних текстів за фахом, удосконалення вмінь побудови та породження їх у мовленні студентів.

У багатьох працях дидактів, психологів, психолінгвістів (А.Брудний, Л.Доблаєв, Л.Златів, О.Лурія, Т.Серова, Л.Федотова, Г.Щедровицький, Г.Шелехова) розуміння у роботі з текстами, особливо науково-навчальних, характеризується як складний процес, що містить розпізнавання мовних засобів і співвіднесення їх із ситуацією контексту на основі попереднього мовного досвіду читача [2; 5; 6].

Текст слід розглядати в таких *навчальних функціях*:

- ілюстрацію функціонування мовних одиниць як зразок мовлення певної структури, форми і жанру;
- модель породження мовленнєвого висловлювання, повідомлення або мовленнєвого спілкування (текст-діалог);
- структуру керування смисловим сприйняттям;
- структуру керування навчальними діями тих, хто навчається, – у навчанні аспектів мови (лексики, граматики, стилістики, риторики тощо) і видів українськомовної мовленнєвої діяльності (усіх видів читання, говоріння, аудіювання, письма) [4].

Функції тексту в навчанні українськомовного спілкування з урахуванням фахової спрямованості студентів зовсім не обмежуються зазначеними вище. З розвитком когнітивно-комунікативної методики можуть з'являтися й інші, нові його функції. До тексту як системи тісно примикають і структурно-мовленнєві утворення – різні типи текстів монологічного й діалогічного характеру, змішані жанри висловлювань. Систематизація різних типів текстів необхідна для навчання професійного мовлення з метою формування у студентів здатності користуватися різними жанрами, техніками мовленнєвого спілкування, з одного боку, і їх сполучення згідно з умовами майбутньої професійної діяльності, ситуацією ділового спілкування, характером рольової поведінки співрозмовників, міжособистісної і міжрольової взаємодії, – з іншого [5].

В основу *добору й типології навчальних текстів* у нашому випадку доцільно, окрім *лінгвістичних і змістовних оцінок* (доступність, логічність, інформативність, змістовна завершеність тощо), покласти *дидактичні й психолінгвістичні критерії*, що співвідносяться з цільовою спрямованістю навчання, стадіями формування умінь і навичок писемного наукового мовлення, функційно-стильовим призначенням мовних засобів. Для відбору

текстів було визначено такі критерії: *концептний* (текст містить основні концепти, що віддзеркалюють професійну актуальність, наприклад гіпотези, поняття тощо); *дидактичний* (текст має не тільки навчальний і науковий потенціал, а й необхідні мовні факти і явища); *сензитивний* (відповідність змісту тексту і його мовного оформлення віковим можливостям студентів); *когнітивний* (текст виконує свою освітню функцію і відповідає пізнавальним потребам студентів). Необхідно розглядати такі *три аспекти* тексту: *інформаційно-змістовний, термінологічний, стилістичний*. *Інформаційно-змістовний аспект* покликаний слугувати для мотивації, професійного й інтелектуального розвитку студентів. *Термінологічний аспект* має розвивати професійний вокабуляр студентів, знайомлячи їх із масивами фахової лексики. Метою *стилістичного аспекту* можна вважати знайомство студентів із формулами письмового й усного мовлення наукового та офіційно-ділового стилів, провідними моделями мовлення, його ідіоматикою, нормативною граматикою, тобто набором так званих засобів метакомунікації (мовленнєвих кліше, характерних для вираження своєї думки, аргументування тощо), що використовуються для логічного побудування й оформлення своїх висловлювань, а також сприяння їх виходу в активне мовлення.

Окрім цього, усі текстові матеріали відбираються з урахуванням вимог відповідності цілям і завданням професійно орієнтованого навчання, виховання і розвитку особистості фахівця, сучасності й актуальності, репрезентативності мовного матеріалу, лінгвістичній доречності і цінності, змістовності й ілюстративності. Предметній план текстів слугує важливим засобом управління мотивацією студентів під час організації мовленнєвої діяльності. Для навчання використовуються тексти різних ступенів складності.

Саме наукові тексти через їх *логічність, безособовість, відсутність емоційності* є найбільш придатними для формування навичок професійного мовлення студентів-нефілологів. Вони найбільш прозорі щодо чинників, які впливають на фахове становлення і розвиток навичок усного й писемного мовлення майбутніх фахівців різних галузей [1; 6]. Особливості структури науково-навчального тексту мають неминуче відбиватися на його розумінні, а також структурна зв'язність тексту нерозривно пов'язана з характерними ознаками мови, якою він написаний [3].

Не буде перебільшенням сказати, що вироблення навичок аналізу – синтезу українською мовою, вміння послідовно й логічно викладати ланцюг суджень, продукуючи зв'язне мовлення, аргументовано розмірковувати, робити висновки неможливе без роботи над навчальними текстами. Навички як діалогічного, так і монологічного висловлювання, такі необхідні студентам у їхньому професійному спілкуванні, зручно вироблювати на текстах за фахом.

Принципи відбору, організації і подання текстового матеріалу визначаються конкретними завданнями кожного етапу навчання з погляду методичних, психологічних і лінгвістичних вимог. Базові навчальні тексти групуються за складністю і тематичними циклами, супроводжуються певною кількістю лексико-граматичних вправ, у яких граматичний мінімум заняття органічно пов'язаний із лексичним. З метою добору текстів для навчання професійного мовлення і термінологічного мінімуму для студентів нефілологічних спеціальностей доцільним є поєднання когнітивно-комунікативного, компетентнісно-діяльнісного та професійно орієнтованого підрядів. Отже, найбільш придатними для нашого дослідження вважаємо такі критерії добору навчального матеріалу: урахування потреб фаху; урахування специфіки мовного середовища, у якому перебувають студенти; урахування професійної цінності текстів та частотності їх насичення термінами за фахом; добір найбільш уживаних і частотних у мові професії термінів, що важко засвоюються в певному мовленнєвому оточенні.

Зазначимо лінгводидактично значущі висновки:

1. Висхідною одиницею, що лежить у джерел породження тексту, є інтенція, яка виникає в адресанта щодо адресата (цей висновок робиться на основі робіт Г.Колшанського, Т.Дридзе, Н.Формановської та ін.).

2. Семантичною структурою тексту є денотат (когнітивна модель віддзеркаленого в тексті об'єкта реальної дійсності), однак такий денотат відбиває реальну дійсність в аспекті мовної особистості (яка сприймає і говорить). Оптимальною семантичною одиницею слід уважати метатему як інваріантну когнітивну одиницю, що найбільше відповідає безлічі текстових варіантів у динаміці їх розгортання.

Таким чином, оскільки основною формою розвитку професійного мовлення є навчальний текст, то впорядкування типології навчальних текстів із метою розвитку професійного мовлення студентів-нефілологів дає змогу систематизувати основні методи та прийоми в роботі над формуванням умінь студентів-нефілологів створювати, трансформувати, опрацьовувати різні види навчальних текстів під час навчання української мови у вищій школі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Зарубина Н.Д.. Текст: лингвистический и методический аспекты / Н.Д. Зарубина. – М.: Рус. яз., 1981. – 112 с.
2. Річицький В. Відкритість інформації як універсальна вимога / В. Річицький // Вісник НАН України. – 2003. – № 9. – С. 26-45.
3. Симоненко Т.В. Теорія і практика формування професійної мовно-комунікативної компетенції студентів філологічних факультетів: монографія / Тетяна Володимирівна Симоненко. – Черкаси: Вид-во Вовчок О.Ю., 2006. – 328 с.
4. Соколов А.Н. Формы обмена противоположными мнениями: полемика, дискуссия, спор / А.Н. Соколов. – М.: Просвещение, 1978. – 25 с.
5. Суворова Е.Г. О письменной речи иностранных студентов технических вузов на основном этапе обучения / Е.Г. Суворова // Русский язык для студентов-иностранцев: сб.ст. – 1983. – № 22. – С. 48-52.
6. Фивегер Д. Лингвистика текста в исследованиях ученых ГДР / Д. Фивегер // Синтаксис текста. – М., 1979. – С. 314-324.

Дроздова И.П.

ТИПОЛОГИЯ УЧЕБНЫХ ТЕКСТОВ ДЛЯ РАЗВИТИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ РЕЧИ СТУДЕНТОВ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ НЕФИЛОЛОГИЧЕСКОГО ПРОФИЛЯ

В статье предложено оптимальную типологию учебных текстов для эффективной реализации задач формирования и развития профессиональной речи студентов-нефилологов вузов; определены критерии отбора и аспекты текста с учетом целей и задач профессионально ориентированного обучения, воспитания и развития личности современного специалиста.

Ключевые слова: учебный текст, типология обучающих текстов, функции учебных текстов, критерии отбора обучающих текстов

Drozdova I.P.

TYPOLOGY OF INSTRUCTIONAL TEXTS USED TO DEVELOP PROFESSIONAL SPEAKING SKILLS IN STUDENTS OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS NON-LINGUISTIC

This article proposes an optimal typology of instructional texts for effective implementation of the tasks to form and develop communication skills in students of higher education institutions non-linguistic. It defines the criteria and aspects considered for text selection to achieve the goals of professionally-oriented education, training and personal development of modern specialists.

Key words: teaching text, typology of training texts, function of teaching texts, the selection criteria of educational texts